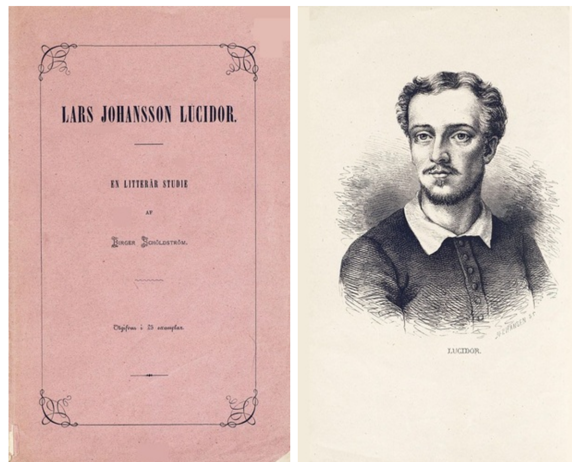


LARS JOHANSSON LUCIDOR.

EN LITTERÄR STUDIE AF BIRGER SCHÖLDSTRÖM.

Utgifven i 25 exemplar.

STOCKHOLM. TRYCKT HOS C. E. GERNANDT, 1872.

Förord till den elektroniska utgåvan

Verket tillhör Kungl. Biblioteket och har scannats där. Det anpassades och OCR-tolkades för Projekt Runeberg i februari 2016 av Bert H.

Förste borgaren: Han, som skrifver så muntra visor, ser så dyster ut ... Hur är sådant möjligt?

Andre borgaren: Åh, sådant händer, käre vän. Jag har sett honom på samma dag skrifva lustiga verser i form af en pokal och sorgeqväden i skapnad af en grafsten. Må tro, han skrifver lika bra på sju språk! Han har ett qvickt hufvud, ska’ ni veta.

Oscar Wijkander: Lucidor, historiskt skådespel, 4:de akten, 13:de scenen.

I svenska sångens pantheon blickar mot oss en bild, hit in tills insvept i romantiska sägners dimma: *Lars Johansson, Lucidor den olycklige*, som han af sig sjelf kallades. Alla veta, att en af dessa sägner förmäler, att skalden, den ofrälse ynglingen, genom de olyckliga följderna af en kärlekshandel med en adelig jungfru, Magdalena Sjöblad, bragts till en förtviflan, som han genom ett oroligt och oregelbundet lefnadssätt sökte döfva; tusende tårar hafva sköna ögon fällt vid läsningen af denna berättelse; den har gifvit upphof till romaner och skådespel; den har — hvad mera är — ingått som en trosartikel i vår litteraturhistoria.

Nåväl! Vi äro nog djerfva att söka rubba denna berättelse i dess egenskap af trosartikel. Högt upp på Stockholms Rådhus’ vind, bland takstensbitar, spindelväfvar och dammoln, ha nyligen hittats nycklarne till den tvåhundraåra hemlighet, som omslutit skalden Lucidors härkomst och död, vi mena åtskilliga Kämners- samt Rådstufvurättens protokoller för åren 1669, 1670 och 1674.

Genom på senare åren framletade officiela handlingar, dels ur Albo häradskistas dombok för 1664—70; dels ur Göta Hofrätts arkivariekontor, har det *oimotsägligt* bevisats, att den student Lasse Johansson, hvilken förförde välborne herr Olof Sjöblads till Grimmatorp dotter, Magdalena, och med henne fått en dotter samt för detta, enligt den tidens föreställningssätt, helst då det begåtts af en ofrälse, svåra brott af Kongl.Maj:t den 11 April

1668 dömdes till två års landsförvisning, varit en *Humerus*, son af kyrkoherden i Lekaryd Johan Humerus. Se Biografiskt Lexikon, nya följden, 6:te b., s.s. 313—24. Senare efterforskningar, af lektor Ahlqvist, ha lagt i dagen, att denne Lars Johansson Humerus sedermera blifvit löjtnant vid Dalregimentet.

Men i en af de ofvan förmälta, i dessa dagar på Stockholms Rådhus' vind återfunna officiela rättegångshandlingarne (Kämnersrättens protokoll för år 1669, fol. 548—60, rörande ransakningen om Lucidors poem ”Gilliare-kval”) förklaras Lars Johansson, kallad Lucidor, vara ”*en student född här i staden* (d. v. s. i Stockholm), *hans fader kapten Johan Erichsson och hans morfader Amiralen salig Lars Mattsson* (d. v. s. den med namnet Strusshjelm adlade), *hvilken honom uppfodt*”.

Huru har nu berättelsen, att dessa båda studenter Lars Johansson, hvilkas åtskilnad är tydlig, varit en och samme person, uppkommit? Samtliga tryckta uppgifter mynna ut, i citationerna här vid lag, i Palmskiöldiana, den å Upsala bibliotek förvarade storartade samlingen af anteckningar af sekreteraren i Riksarkivet Elias Palmskiöld (född 1667, död 1719). Vid närmare efterforskning — på anhållan af förf:n till denna uppsats godhetsfullt verkställd af Hr Bibliotekarien Styffe — i Palmskiöldiana har den grund, hvarpå berättelsen om skalden Lucidors romantiska kärleksäfventyr skulle hvila, befunnits vara endast följande anteckning, gjord efter berättelsen om Lars Johanssons (Humerus) och Magdalena Sjöblads äfventyr med ty åtföljande kungliga resolution: ”Lärer wist warit wår nampnkunnige Svenske Poet Lucidor, emedan major Prytz påminner sig, att Lucidor äfwen vid denne tijd hafft een labyrinth för sin amour skull.”

Detta *lösa förmodande* i Palmsldöldiana — hvilken samling dessutom i mer än ett fall är med hänsyn till uppgifternas pålitlighet vissa tvifvel underkastad — har under tidernas lopp gjorts till ett faktum af Lidén, Gezelius, Swederus, Hammarsköld, P. Wieselgren, Hanselli med flera. Detta exempel på att skapa en litteraturhistoria genom att, den ene författaren efter den andre, blindt ”jurare verba magistri” torde, dess värre, ej stå enstaka!

Att blott af skalden Lucidors suckar till ”Bellinde”, till ”Castalinna”, till ”Margaris, sin själs behag, sitt andra jag” draga den slutsats, att de varit ämnade till *Magdaletia Sjöblad*, vore det samma som att, t. ex., tro Stagnelii ”Amanda” hafva funnits till i verkligheten.

Om Lars Johansson Lucidors födelseår sväfvar man i ovisshet; troligen infaller det omkring 1640. Traditionenhar sagt honom varit son på sidolinien till än fältherren Carl Gustaf Wrangel, än amiralen Strusshjelm. Lars Mattsson hade tjenat sig upp från båtsman till amiral-löjtnant. 1647 adlades han med namnet Strusshjelm och introducerades 1649 under n:o 400. 1631 afled han, enligt Sv. Adelns Ättartaflor, ”barnlös”. Detta kunde han ju ock varit *vid sin död*, eller ock har hans dotter, Lucidors mor, varit på sidolinien och således ej blifvit upptagen i riddarhusgenealogien, måhända ock hans stjufdotter. I Palmskiöldiana uppgifves hans förnamn varit *Johan*, hans adliga namn *Strussenhielm* samt att han ej låtit introducera sig; dessa tre uppgifter äro oriktiga, äfvensom uppgiften dersammastädes, att Lars Johansson Lucidor ”förmenats hafva varit hans *filius naturalis*”. Om utsagon i Palmskiöldiana, att Lars Mattsson haft en dotter, som varit gift med en Assersson på Öland eller Gotland, hvilken efterlemnat en son, ”Assersson, sekr. hos Kongl. Rådet Lars Flemming”, är rätt eller ej. torde nu mera vara svårt att säga. Det är nu bevisadt — se ofvan! — att ingendera uppgiften är rätt. Strusshjelm var hans morfader och uppgifves hafva bekostat hans uppfostran, hvilken tycks hafva varit mycket vårdad: han skref sina poemer på flera språk och röjer i sitt författareskap lärdom. Sjelf uppgifver han sig, i sitt svaromål angående Gilliare-kval, hafva varit i England, Italien och Frankrike. Med säkerhet kan antagas, att han äfven vistats i Tyskland — månne med sin morfader under krigsåren? — äfvensom att han studerat i Upsala. Den 31 Januari 1636 har en Laurentius Johannis infört sitt namn i Stockholms nations i Upsala matrikel. P. Wieselgren framställer en gissning, att Lars Johansson rest i utlandet såsom informator och följeslagare åt den unge grefve Carl Filip Wrangel — son af Carl Gustaf Wrangel — som dog i London 1668 och af Lucidor två år derefter blifvit besjungen i ett af hans vackraste och innerligaste qväden. Att hans fader, kapten Erichsson, ej var af adlig börd, framgår af Lucidors stolta svar på en fråga under ofvannämda ransakning, om han vore af adel: ”Nej, utan

såvida dygden angår.”

Det äldsta af hans i behåll varande daterade skaldestycken är ett skrifvet 1668. Att Lucidor dock ej ännu då varit fast bosatt i Stockholm, synes af hans försvar i ofvannämda rättegång, deri han, bland annat, uppgifver, att han ”under den nästförlidne vinter (d. v. s. 1669) hade i Upsala sig uppehållit och der studenterne i språk informerat och som en annan professor tillstånd haft att intimera”, samt att han ”kom hit till Stockholm dagen förr än Kongl. Maj:t blef riddare” (d. v. s. dagen förr än Carl XI blef riddare af engelska Strumpebandsorden Denna tilldragelse väckte på sin tid stort uppseende. En medalj är derom slagen. Det engelska sändebud, Ch. Howard, earl af Carlisle, som åt Carl XI öfverlemnade ordensdekorationen, uppvaktades under sitt vistande i Stockholm med ett poem af Lucidor., således den 28 Juli 1669).

Att han här sysselsatt sig ej blott med poetiska arbeten, utan ock dragit mera praktisk nytta af sina stora språkkunskaper, framgår af en kapten Fårbus’ Troligen den Johan Fårbus (Forbes), hvilken 1678 dog såsom stadsöfverste i Stockholm. vitnesmål under Gilliare-kvals-rättegången, att han varit uppe hos käranden, landshöfding Gyllenstierna, för att mana godt för svaranden, hvilket han ”gjorde för att tjena Lars Johansson igen, så mycket han kunde, efter Lars Johansson med translaterande uti hans rättegångssaker hafver honom betjenat”. Att han varit ansedd som en skicklig man, hvilken med deltagande omfattades af bland andra den store Stiernhielm, synes af hans egen berättelse under den nämda ransakningen. Kärandepartens ombud, hofauditören Samuel Croningh, frågade honom nämligen, om han icke varit hos Stiernhielm. ”Jo”, sade han, ”tre dagar förr än jag kom in i arresten; då herr Stiernhielm sagt till honom: ’jag hörer, J ären olycklig, Lucidor.’ Och hafver han några gånger besökt herr Stiernhielms hus att discurrera med honom, som en lärd man är.”

Detta bröllopsqväde, ”Gilliare-kval”, hvilket blef Lucidors olycka, skrefs för det tillfälle då ”then högvälb. herres Herr Conrad Gyllenstiärna, ok högvälborne frökens, Fr. Christina Ulffsparres högst-lyksälle bruhd-löfts dagh” firades, den 18 November 1669. Qvädet trycktes hos kongl. boktryckaren Niclas Wankijf, hvilken ”icke heller sagt och varnat honom (Lucidor) med ringaste ord”, samt lemnades i bröllopshuset af Johan Bergh, ”studiosus antiqvitatum, hvilken skall hålla till hos herr Stiernhielm”, hvilken, Bergh, sade sig hafva gjort författaren denna tjenst ”efter han ernade tillita Lorentz (Lucidor) i det Italienska språket”. Innehållet är ej osedligt, men inledningen till qvädet är burlesk, i den tidens smak, men ock på flera ställen verkligen qvick, äfven efter våra dagars fordring. Lucidor tyckes hafva skrifvit qvädet dels i välmening, dels för att möjligen kunna bereda sig en liten förtjenst — för verser någon tid förut på friherre Conrads bror friherre Christoffer Gyllenstiernas bröllop, hvilka framlemnats af en tysk student, Prilwitz, hade han erhållit 10 riksdaler i caroliner —, dels ”för sin egen öfning i det svenska språket, sitt modersmål”, hvilken sistnämda förklaring han särskilt betonar och flera gånger upprepar i sitt försvar inför domstolen. Imellertid ansågs skriften innehålla förstuckna tydningar på brudparets enskilta förhållanden, den stackars poeten kastades i fängelse och ransakning öppnades mot honom, ”anklagad att hafva gjort pasqvill”. Af ransakningshandlingarne tyckes dock, att man ej så mycket velat åt författaren som åt en Douglas Troligen grefve Wilhelm Douglas, öfverstelöjtnant och kammarherre.,

hvilken haft något obytt med brudgummen och misstänktes för att hafva tubbat Lucidor till qvädets författande, hvilket Lucidor enständigt och på det lifligaste förnekade och som ej tyckes på ens det ringaste sätt kunnat bevisas. Domstolen frikände skriften från att vara paskill, men emedan ”Lars Johansson samma skrift emoth Kongl. Maij:tz ordning och Stadga obedin och medh een ofullkombligh Hr Landzhöfdingens titul, som wijdh slijka tillfällen här i Staden brukeligit är, låtit publicera, hwilcken och i några stycken befinnes wahra förargeligh, offendera honestos aures och bonos mores, gifwandes han således afwundz menniskiom och illwilliandom occasionem calumniandi, och andra enfalldiga anledningh till hwariehanda misstankar och dommar, som Hr Landzhöfdingens reputation icke tåhla kan eller bör, och sådant alt på hans Heders och Bröllopz dagh; Ty pröfvar Retten skiäligt att Lars Johansson för ofwanbemelte excesser, eenkannerligen ob petulantiam och att han icke förr uth betäncht hwadh snack och tahl, oroo, förtreet och harm een sådan Dicht under så höga och förnembliga brudfolckz nampn upwäckia kunde, förutan dett han medh fängelse hafwer plichtat, holla sig ifrån denne Stadzens Societet och gemenskap på åhr och dagh, medh Förmaningh att han emedler tijdh anlegger sina gåfwor, ingenium, studier och förfarenhet till Gudz ähra, sin nästas upbyggelse och sin egen heders upkombst

och förkofringh”.

Under det han för denna sak satt fängslad lärer han skrifvit den sång, hvilken sedermera en lång tid allmänt sjöngs som en folkvisa:

Skulle iag sörja, då vore iag tokot, Fast än thet ginge mig aldrig så slätt, Lyckan min kan fulla synas gå krokot, Vackta på tijden, hon lär full gå rätt; Al verlden älskar iu hvad som är brokot, Mången mått liva, som eij äter skrätt Skrädt bröd..

Olyckan vexlar iu lijka med lyckan. Alt som begynsel haer, ändas en gång, Druckin mann hafver eij allestädz hickan, Lust föllier gråten, gråt ändas i sång; Dhen, som på sanningen pekar med stickan, Kan lel lätt falla frå sanningens spång.

Himmelens dagg plär på träna neerdugga, Män så snart iorden haer gi’et them nog safft, At de kunn’ trossa skyn, hvem kan kullhugga Samma, när yxen ens haer inte skafft, Mask-stugne kan man med fingerna gnugga, Mången troor vunnit hvad ändlycktan tafft.

Dy lät man lyckan med olyckan strijda Intill iag seer, hoo, som vinner för meij, Ingen måt skiuss-hästen alt för hårdt rijda, Tröttar du honom, förtreeter han deij; Fast om een måste förföllielse lijda Modet blier fritt, när som kroppen är eij. Etc.

Efter det hårda straffet tyckes Lucidors inre allt mer blifvit brutet. De flesta af hans sånger torde vara skrifna efter 1670, och han strängade lyran vid alla tillfällen, vid begrafningar, vid bröllop, under ensamhetens qvalfulla stunder, under den vilda fröjden vid dryckesbordet.

Än sjöng han:

När sigh Solen till sit Lopp Reser utur Hafvet op Reser och min Jämmer, Som mehr stadig än hon står, Dy min Sårg eij nedergår När sig Solen gömer.

När seen Natten öfverhölgt Målnekappan, Månen, fölgdt Utaf Stiernor, skijner, Qwellier Morpheus drömmar migh At Jagh fåfängh-glad sijr digh Som mäd Sorgen tijner.

Segelsteen och Jernet haer Wexel-kiärlek som them draer At de sammas giärna. Så draer du ock Hierta mit At det rättas effter dit, Min Magnet ock Stierna!

Än sålunda:

Kom, kiäre Broder, kom Ok lät oss denne Dagh Dricka friskt i detta Lagh, Uthi Lust ok Behagh Drifwa bårt Hierte-Gnagh, Så, lät Glasen gå rundom: Hvadh hielper at man daglig låter, gråter; Bårt Pust, kom Lust, med Must Af Öhl ok Wijn, et Swijn Som är i Dagh i Lagh med oss ogijn.

Och än:

Kroppen ryys ock Hiertat skiälfwer När iag tänker therupå Ropandes till Bergen, hwälfwer Öfver mig och lät mig få Hastig Enda, Ty jag weet Ingen Nåd och Säkerheet. Ah! hwar skal iag usle blifwa? När Gud will mig öfvergifwa!Haa skref på svenska, engelska, holländska, tyska, franska, italienska, latin — hvilket man åstundade. Önskade man så, gaf han sina gratulatser eller sorgeqväden, genom radernas förkortning eller förlängning, utseendet af pokaler, grafvårdar, timglas o. s. v. I sitt yttre förhållande till verlden tyckes han blifvit, såsom en hans samtida och vän, skalden Samuel Columbus, kallar honom, ”en svensk Diogenes” “Jag vill nu tala om en Svensk Diogenes, som jag har kännt; ded var Lucidor eller Lasse Johansson, han gick på gatan ock sang; då bad jag honom, at han inte skulle siunga, han frågade hvarför icke? derföre (så var mit svar) at det icke är tjanligit. då bemöter han mig, om icke vädret eller luften var allmen, ock allså kvar ock en hade fritt til at bruka henne, vari sig i sång, speel eller taal. Så vore ock tungan hans egen, ock visan den han sang, hade han sielf komponerat. Då ville jag skilja mig vijd honom, toog en annan gata, neml. Svartmangatan; (vij vore just stadde i dess gatumunn på Köpmangatan) han ville gärna vetta hvarför jag icke ville hålla honom sällskap; jag gaf till svars: at icke alt folk må vända ögonen på oss för hans sång skull ock hålla oss för Narrar, han sade, folk vore

Narrar sielfve; dock lofvade han sig inte mehr villia siunga; ded han ock höllt den gången.

En gång ook Greef Päder Brahe förbij; då tog jag af mig hatten som andre ock bockade mig. Lasse frågade mig hvarföre jag ded då gjorde. Derföre at Riksens Drotz ook förbij, sade jag, och ded heter: Ähra den ähras bör; och han dessutan är en Herre, hög af ålder ock meriter, och meriter äga vördas ock ähras. Då svarade han: Gref Päder far sijne vägar, ock jag mijne; om jag har någre penningar i pungen, går jag på ett verdshus, lagar om mig, ded bäst jag kan, och Gref Päder för sig, hvar han vill; men har jag något att sökja af honom, då går jag till honom ock bugar ock bockar.

När jag bad honom bättre använda sina gafvor, sökja ynnest hos de höge, deraf han kunde vinna både födan ock ähran, svarade han, at det vore väl tokot att sällja sin frijhet för några hundrade Richsdaler om åhret. Ock dertill vore ded en idel inbillning om den ähran; ty, sade han, om ni såtte vid ett herrebord ock jag vid ett gårköksbord, eller ni såtte vid den främre ändan af bordet ock jag vid den andre, käre, hvad sällhets förmåhn hade i framför meg? Då jag vidare förehöllt honom, att *Principibus placuisse viris sapientia summa est*. Ock at ded vore den första trappan til ähra ock upkomst, at berömmas af dem berömdom, erkännas af dem värdigom värdig, hvilket man icke med undanskrymslan, utan med upvakt och förtienster öfverkommer, sade han sig intet passa på, sig intet ha svältit än, då svarade jag: ded kan än vara tid nog."

(Sam. Columbi egenh. mskrpt, förvaradt i Cronstedtska samlingen). Han lärer — enligt Celsius d. y. — om somrarne bott längst ut på Norrmalm i ett lusthus, der hela hans husgeråd bestod af en bok papper och ett bläckhorn och hans säng ofta af en halmkärfve. Sin bergning hade han väl hufvudsakligast genom författandet af tillfällighetsskrifter. Han lärer dock ej alltid skrifvit för betalning. I Celsii d. y. anteckningar berättas följande drag: En gång hände sig, att riksrådet grefve Tott, som i samma dagar förlorat sin son,

reste förbi. Lucidor passade då på och stack in i hans vagn en grafskrift öfver denne son, utan att vidare låta märka sig. Några Totts vänner, som kände Lucidors handstil, berättade hvem författaren var. Grefven sände då sin kammartjenare med en hederlig gåfva till Lucidor, hvilken efter mycket sökande anträffades, men gaf till svar, att han icke skref för penningar. Sedan grefven mottagit detta svar och tillika blifvit underrättad om Lucidors sinnelag, lät han derefter en dag bjuda honom till sig på middag. Efter måltidens slut bad grefven Lucidor bära en vacker klädning, som han för hans räkning låtit göra. Lucidor tog mot den, och då han, fint utstyrd, kort derefter råkade sin vän Columbus, yttrade denne sin förvåning öfver att finna "den svenske Diogenes" så grann samt sade, att allt folket undrade och gapade på honom. Förtretad, gick då Lucidor hem, tog af sig de fina kläderna och brände upp dem samt ikläddе sig de gamla. Då han nästa gång råkade Columbus och denne frågade efter den nya klädningen, omtalade han hvad han gjort och tillade, att han ej ville bära en drägt, som gjorde honom till ett vidunder. Vanligen kallade han sig Lucidor, men äfven andra signaturer begagnade han, såsom: Adelfino, Asthold, Laurino, Theophilander m. fl. I två poemer, daterade år 1674, kallade han sig *Tanatophilander*, den döden efterlängtande, — samma år nådde hans längtan målet: han föll i envig den 13 Augusti vid 5-tiden på morgonen.

Lucidors tragiska död är allmänt bekant, men detaljerna dervid hafva berättats olika. Enligt den allmännaste traditionen, har skalden en afton blifvit nedstucken af en löjtnant Arvid Christian Storm; Olof Celsius d. y. uppgifver mördaren varit en Samuel Ernstedt. Äfven skådeplatsen för den blodiga händelsen har förlagts olika: än till "Munkens källare midt för Myntet", än till den nyligen upphörda källaren Dufvan, belägen i hörnet af Westerlånggatan och Stora Gråmunkegränd, än till en nu mera för länge sedan bortglömd källare vid namn Fimmerstången, hvilken några velat förlägga till Malmskillnadsgatan, andra till Kindstugatan. Sägnen har ock velat låta skalden lefvat någon tid efter det dödande stinget och på dödsbädden, under kropps- och själsqval, diktat de om kristlig tro och ånger vitnande psalmer, hvilka igenfinnas äfven i Nya Psalmboken, n:s 463, 465 och 467, och P. Wieselgren har med sin lifliga fantasi tagit denna uppgift såsom en oomtvistelig verklighet samt på grund deraf nämt Lucidor: "en kristendomens Ragnar Lodbrok i samvetsqvalens ormgrop, som dör leende sedan lifvets stunder äro lidna och han smakat försoningens frid".

De funna rättegångshandlingarne sprida ljus öfver Lucidors sista stunder och visa hvad sägnen om dessa haft

sanntatt förtalja eller gjort orätta tillsatser. Vi meddela här nedan Stockholms Kämnersrätts protokoller för den 13 och 15 Augusti 1674 (med moderniseradt stafningssätt samt ett och annat oväsentligt i sammandrag), hvilka äfven i och för sig äro af högt värde såsom erbjudande en verklig kulturbild.

”Vinskänken på Fimmelstången, *Petter Grill*, inkom och angaf ett dråp, som en löjtnant, Storm benämd, i dag kl. 5 uti hans hus på Kindstugatan på en annan, Lars Johansson vid namn, skall begått hafva, och sade Grill vidare, det han strax skadan skedde, har detta såväl vakten veta låtit, på det banemannen måtte blifva fasttagen, som ock sändt efter barberaren att låta förbinda den andre, men som skadan var så stor, att han strax derpå är död vorden, så har han, Grill, ej mindre kunnat än sådant för Rätten notificera och uppteckna.

Så förnam ock dessutom Rätten strax, att löjtnanten, som skadan gjort hade, var allaredan fasttagen och förd in på slottet; icke dessmindre lät Rätten inkalla barberaregesällen *Johan Ritter*, hos mäster Hans Schultz, som berättade, att när han kl. 5 i dag fick bud efter sig af värden på Fimmelstången, låg då Lars Johansson på en bänk upplagder, men kunde intet tala, hade ej heller något förstånd Att han ej diktat sina psalmer på dödsbädden, är således bevisadt., utan vardt strax döder; och hade han tvenne stygn, som han bemärkte, det ena i högra armen snedt åt bröstet, det andra litet öfver nafveln och snedt ingånget, skall ock vara skedt med den värja, här i Rätten inbragter är.

Efter kommunikation med hans excellens öfverståthållaren lät Rätten för sig kalla löjtnanten välborne *Arfwed Christian Storm* Alla försök att få närmare reda på denne Storms lefnadsförhållanden hafva varit fruktlösa. Att hans moder kallats: öfverstelöjtnantskan Elisabeth Möller, synes at ransakningen om hans rymning ur fängelset. under öfversten välb. hr Grotthuusens Helt visst Otto Johan Grothusen, sedermera generalmajor, kommendant i Wismar och friherre, död 1697 såsom kommendant i Hamburg, fader till Carl XII:s bekante gunstling. regimente i Pommern, hvilken ock strax här inför Rätten inkom, beklagandes först att icke värden skall förr uppehållit med tappande, då hade således denna olycka intet skett. ”Han tillika med Häradshöfdingen Furubom, Capitenen hr Bohm och denne Lars Johansson kom i aftons kl. 7 ungefär in der på källaren, men Capiten Bohm gått strax kl. 9 bort. De andra 3:ne sutto qvar och drucko något öl”, men Lars Johansson drack vin för sig. Kl. 12 ville Furubom gå bort, men Storm bad honom blifva qvar, efter det var sent. Sedan började Lars Johansson träta på värden,

som då intet mera vin tappat åt dem, skällandes honom för ett och annat, för det han intet ville skänka mera för dem. Omsider när de fingo upp mera vin och Furubom drack Lars Johansson till, skall Lars Johansson intet velat göra besked med vinet, utan tagit ett ölglas och det drack ut, kastandes det dermed i väggen. Dermed skola de sin emellan begynt träta, hvilket afstyrdes af Storm, ”och som de vidare suto, drack han, Storm, Lars Johansson till med vin, men som han intet heller ville göra besked, frågar han, Storm, honom, hvarför han det icke göra ville och om han det icke göra kunde. Lars Johansson svarar: ’jag kan fuller, men jag vill intet.’ Då säger Storm till honom: ’om Du intet vill göra mig besked, så måste Du något veta med mig.’ Lars Johansson svarar: ’hvad jag vet, skall jag strax visa Dig.’ Då säger Storm: ’det Du vill säga mig, har jag längesedan sett’ Dessa ord tyda på, att det funnits någon annan orsak, än ett vanligt tillfälligt kroggräl, till fiendtlighet mellan Storm och Lucidor, äfvensom de följande Storms ord samt Lucidors svar derpå visa, att ett envig ägde rum och ej ett mord, ordet taget i dess sämsta bemärkelse., sägandes derhos: ’har Du något emot mig, så kom ut på gatan, der är plats’, och i det Storm ville gå ut, tager Furubom i honom och höll honom qvar. Då säger Lars Johansson: ’halt, halt, här är plats nog härinne! En hundsvott som icke står i sina skor!’ Fattar så strax ut sin värja och går på honom. Då nödgas Storm salvera sig och tog så ut sin värja, skall ock Furubom tagit tillika ut sin, men hvem honom skall stuckit kan han intet veta, utan att han, Lars, till äfventyrs kan ränt sjelf på enderas värja, eftersom han, Storm, gick allt undan åt dörren. Men som Lars rände omsider honom under armen med sin värja och dervid litet riste honom i handen, fattar han, Storm, honom i bröstet med venstra handen och för honom tillbaka i spiseln, då Lars Johansson skall tagit i hans värja och velat böja henne tillbaka i honom, men Storm allenast sagt: ’du karl, se, om jag nu ville göra Dig något, kunde jag väl.’ Lars då sagt: ’jag är stucken’; dermed tager Storm sin värja och går så ut.”

Vakten, korporalen *Anders Persson, Johan Larsson*, nattbonde, och *Abr. Nilsson Lind*, stadsvakt, berättade, att

”när de kommo att taga Storm vid ’Holländske Thun’, tager han sin undanflykt in i Hans Näfs hus och lade sig uti en säng under dunbädden, men först har han varit i köket och velat upp genom spiseln till att salvera sig”.

Petter Grill upplyste, att Furubom och Lars Johansson ”trätte på Fransöska”. Furubom hade reqvirerat upp ett ”hallft stoop vijn”. Grill gick då ned i källaren för att hämta

upp vinet. ”När han då kom upp igen, låg Storm och Lars Johansson omkull i spisen, Storm ofvanpå, då ock tvenne värjor voro ute.” Men att Furubom skall haft ute sin värja, skall han, Grill, icke sett, men ”att uti spisen Furubom tagit dem åtskils, och när Lars Johansson kom upp och gick åt bordet att stödja sig, segna’ han strax neder, dermed lopp han, Grill, efter vakt, men tänkte fuller hålla honom, Furubom, qvar, men som han tog på värjan, lät han honom gå.” Lars Johansson hade skällt Grill, ”för det att han icke ville tappa upp mera vin för dem, för ett och annat, knäppt honom åtskilliga gånger på näsan, så ock tagit skrifbrädet att vilja slå honom.” ”Åtta stop mumma och ett halft stop vijn skola de allenast druckit, tillika med tjugofyra öre tobak.”

Rätten beslöt, att doktor Låhrman och stadsbarberaren, mäster Hans Schultz, skulle besigtiga skadan.

Den 15 Augusti fortsattes ransakningen inför Kämnersrätten. Lars Johanssons närmaste måls- och skyldemän, ”mäster *Johan Groop* och vachtmästaren på accisen *Jost Stare*”, voro nu tillstädes, äfvensom v. häradshöfdingen *Samuel Furubom* Samuel Furubom var vid tiden för Lucidors död “vice häradshöfding inom Upland“. Sedermera, blef han adlad, samt häradshöfding öfver Wallentuna och Semminghundra. Satt i 1686 års lagkommission. Blef sedermera afsatt från sitt embete., som ”inställde sig sjelf” och berättade, att ”som han med kapten Bohm, löjtnant Storm och Lars Johansson kom in på källaren Fimmelstången, drucko de så småningom sin emellan öl och tobak, men Lars Johansson drack vin för sig sjelf. Kl. 9 ungefär gick kapten Bohm sin kos och strax derefter kom värden Petter Grill hem. Då begynte Lars Johansson att drifva med honom åtskilliga äfventyr, och som de än vidare suto och klockan led mot tolf, ville värden intet vidare skänka. Då blir Lars Johansson ond på honom och skäller honom för ett och annat samt knäpper honom på näsan, jemväl några gånger velat slå honom med skrifbrädet, om han, Furubom, det ej förhindrat hade. Och eftersom Lars Johansson då begynte förtälja, huru en och annan på gatorna blifver öfverfallen, tänkte de då blifva der qvar till dess dager blefve, derföre ock han, Furubom, skall begärt af värden att få en säng, och ehuruväl de *intet stort drucko*, utan allenast suto och taltes vid, skall värden likväl omsider förnekat dem mera dricka, då Lars Johansson blifvit mycket onder, sägandes åt värden: ’har Du intet velat mera tappa, skulle Du det sagt oss före kl. 9. Då hade vi kunnat gått bort och intet sutit här så länge.’ Huru de nu vidare suto, dricker han, Furubom, Lars Johansson till, men han (Lars Johansson) ville intet göra besked. Svarar alltsa han, Furubom, på fransyska: ’Det är intet vin att truga

bort; den som intet vill dricka, så kan han låta bli.’ ”Mera skola de intet haft sin emellan. Litet efter dricker löjtnanten Lars Johansson till, då han (Lars Johansson) äfven sagt sig icke vilja svara. Löjtnanten sade då: ’så måste Du veta något med mig’, beder honom så komma ut, ock går dermed löjtnanten i förstugan. När han derefter kom in tillbaka, skall fuller Furubom hört att der fäldes några skällsord; men hvad det var, kan han intet minnas, utan de strax i en treflig hastighet fattat ut sina värjor och parerade emot hvarandra, så att han intet kunde skilja dem åt, ehuruväl han skall slagit emellan dem med sin värja och balja tillika, som det af hans dobbsko synas skall. Och svär Furubom, att han der i stugan icke hade ut sin värja; men när de kommo kull i spiseln, stiger han till att skilja dem åt, och som Lars Johansson sade sig vara stucken, tager löjtnanten sin värja och går ut, Furubom fattar i Lars Johansson och förde honom åt bordet, jemväl ref upp jackan på honom, att se till om han hade någon skada, efter som ingen blod syntes. Och när han omsider förnam honom vara stucken i bröstet och Lars Johansson segnade neder, kunde han fuller märka, huru det var, går med utefter och hem i sitt qvarter. Bekänner ock, att Grill ville hålla honom fast, sedan han kom neder, men ville icke låta hålla sig, utan tog litet på värjan, icke derföre att han skall burit något stygn eller hugg på Lars Johansson, utan allenast derföre, att han oskyldig icke måtte blifva skymfad med arrest. Och skall han väl strax efter om dagen komparerat här för Rätten, om han vetat att så snart skulle blifvit ransakadt; hafvandes han således intet hållit sig undan.”

Jonas Håkansson, Petter Grills ”källarpojke”, sade sig till kl. 2 varit hos dem och då gått och lagt sig, men

”emedlertid (under tiden) skola de intet talt något ondt sins mellan. När han sedan af det skri och rop i huset var kom upp, var allaredan allt förbi, och Lars Johansson låg vid bordet på golfvet, med handske i venstra handen och den andra på handen, värjan stod i vrån vid kakelugnen, den han ock sedan stoppade i baljan”.

Pigan *Annika Larsdotter* berättar: när hon kom in, var ingen derinne, utan Lars Johansson låg på bordsfoten med sitt hufvud, och värjan låg bredvid honom, den hon tog upp och satte vid kakelugnen.

Storm inkallades och tillspordes, om han nu något hade att säga på häradshöfdingen Furubom, ”svarade som förr att Furubom har ock måst haft ut sin värja, och att Lars Johansson på enderas värja har måst sjelf ränt sig, efter som Storm icke skall gifvit ut en stöt efter Lars Johansson,utan allt parerat emot honom, och skall han icke heller i den trängseln kunnat gifva ut någon stöt”.

Furubom ”nekar ännu och med ed, att han sin värja derinne blottat hade, som löjtnanten väl kan påminna sig, och må han derföre icke söka att inveckla sig i den gerningen, efter han allena mod Lars Johansson action och handel haft; påminnandes vidare löjtnanten, huru han strax efter kom hem till honom i hans qvarter och begärte penningar till läns, och fick så tre dukater, på hvilka när han skulle gifva sin obligation, darrade handen på honom, att han intet skrifva kunde.”

Storm ”tillstod fuller, att han då fått tre dukater till läns, men att han var hos Furubom skall han gjort derför att förnimma huru det stod till med Lars Johansson, hållandes än före, att Furubom haft ut sin värja, särdeles efter han den dagen har hållit sig undan”.

Furubom ”nekade att han hållit sig undan, lofvandes skaffa hit vittnen, med dem han samma dag offentligen talt hafver”.

Attest ingafs af doktor Låhrman öfver Lars Johanssons fem skador, ”af hvilka den ene i bröstet var dödlig”.

Mäster *Hans Schultz* förklarade, ”att det slaget i hufvudet är intet af någon värja, utan han det sig stött hafver”.

Mäster *Johan Groop* ”på Lars Johanssons vägnar begärde att, som här är dråp begånget, att honom (Storm) derföre må vederfaras, hvad Guds och verldslig lag i slika mål innehåller och förmår”.

Ransakningen vid Kämnersrätten fortsattes ytterligare och afslutades den 17 Augusti.

Häradshöfding *Furubom* bevisade nu med vittnesmål, att han ej hållit sig undan. Den kapten *Bengt Bohm*, hvilken varit i de öfrigas sällskap i början af deras vistande på Fimmelstången, var nu tillstädes och intygade, att ”medan han var på källaren var allt stilla; men om Thorsdags morgon, klockan 8 ungefär, mötte han Furubom på Söderbro vid slussen; de taltes då intet mer vid hvarandra, än det Storm hade gjort skadan; klockan 12 kom sedan Furubom till honom i hans qvarter på Hornsgatan hos mäster Anders Bagares enka, då de intet annat talt än beklagat den olyckan”. Mäster *Johan Groop* ”gifver ännu vidare mot hr Furubom, att han icke skall förhindrat dråpet, utan han väl skall kunna gjort, ty det var intet så snart beställdt, efter den döde hade fem sår, och dessutom har Furubom ändå lånt löjtnanten penningar, der han likväl visste, hvad gerning han hade gjort; och påstår derhos mäster Groop ännu, det skall Furubom, efter löjtnantens berättelse, haft sin värja ute”. Furubom ”nekar alldeles, att han skall haft sin värja ute, önskandes att Gud ville göra tecken på honom, om han der i stuganhaft ut sin värja; föregifver ock, det skall han gjort sin flit att förhindra dem andra, så mycket möjligt var, men han det icke göra kunnat uti sådan hast, så furiauxe skola de varit ihop med hvarandra”.

Ransakningen förvisades till ”den högtärade Magistraten”. Den 22 Augusti företogs målet till behandling vid Stockholms Rådstufvurätt. Storm yrkade vid detta tillfälle, att Furuboms erbjudna skriftliga berättelse skulle med ed styrkas; ”men som Rätten icke anstår att längre uppehålla med denna sak, och Lieutenanten Arwed Christian Storm efter föregången inqvisition och egen bekännelse till bemälde dråp öfvertygad är, tby blifver han, efter privilegierna, till Höglofliga Kongl. Hofrätten härmedelst underdånigst remitterad”.

Imellertid lyckades Storm, med tillhjelp af sin moder öfverstelöjtnantskan Elisabeth Möller, hennes tjenstepiga Maria Segelberg samt sex beväpnade män, hvaribland man trodde sig igenkänna två adelsmän vid namn Lodhe,

att den 7 November 1674 rymma ur häktet (utförlig ransakning härom hölls vid Kämnersrätten den 10 och vid Rådstufvurätten den 11 och 14 November) samt, förmodligen, hegifva sig till utlandet.

Lucidors blodiga skugga tyckes således hafva blifvit ohämnad, men han behöfde ock ingen hämd, ty han hade funnit den harmoni, han på jorden förgäfves sökt. På hvilken af Stockholms kyrkogårdar skaldens stoft nedsänkts till hvila, vet ingen. Samuel Columbus och Niclas Keder tolkade på rim sina känslor vid sångarbroderns och vännens bortgång.

Det porträtt, hvaraf framför titelbladet meddelas en efterbildning, förmäles af traditionen med anspråk på bestämdhet föreställa Lucidor; det finnes på Gripsholms slott. De porträtter på Sko slott, hvilka af romantiserande litteraturhistorici berättas föreställa Lucidor samt Magdalena Sjöblad, äro bevisligen holländska motiver, om ej rent af holländska originaler.

Lucidors samlade arbeten häfva blifvit utgifna af, bl. a., J. Andersin (1688) och P. Hanselli. (1869).

Såsom psalmist har ännu i dag Lucidor en plats bland våra yppersta författare. Hvad hans öfriga diktning beträffar, kan man ej annat än instämma i omdömet, att i den samma märkes en gryning till det egna genialiska skaplynne, som sedan med full glans framstrålar i de Bellmanska sångerna.

*

Af denna litterära studie, till en del ett aftryck ur Svenska Familj-Journalen, har Författaren låtit trycka 25 exemplar.

Då Författaren sistlidne September började göra efterforskningar om Lucidor, gaf honom Hr Juris-Kandidaten C. F. Amnell ledtråden här vid lag, nämligen upplysning om, att Hr Amnell i Stockholms Rådhusrätts arkiv upptäckt åtskilliga ransakningshandlingar rörande Lucidor. Författaren var då okunnig om, att Hr Lektor A. G. Ahlqvist gjort studier i samma ämne, och det var först under en af Författarens efterforskningar å Kongliga Biblioteket han af en bland dess tjenstemän underrättades om, att Hr Lektor Ahlqvist en gång sistlidne sommar i ofvan nämnda Rådhusrätts rättegångsprotokoller sökt efter upplysningar om Lucidor, men, såsom denne tjenstemän trodde sig veta, förgäfves. Författaren var då redo att åt en så förtjenstfull granskare som Hr Ahlqvist öfverlemna hela saken, men afråddes derifrån af flera personer, hvilka ansågo, att från Författarens sida så mycket sjelfständigt arbete egnats saken, att han ej borde för sin del uppgifva den samma; dessutom var redan uppgjordt med förläggaren af Svenska Familj-Journalen om att Författaren skulle till denna tidskrift lemna en lefnadsteckning af Lars Johansson Lucidor.

Den lilla upplagan, egentligen afsedd att varda en litterär så kallad raritet, har Författaren tagit sig friheten att ödmjukligen anhålla få dela mellan nedanstående, på den litteraturhistoriska forskningens fält vidt bevandrade män:

N:o

1.

Hans Majestät Konungen.

”

2.

Hans Excellens, Grefve L. Manderström.

”

3.

Kongl. Bibliotekarien och Riddaren G. E. Klemming.

„

4.

Bibliotekarien och Riddaren C. G. Styffe.

„

5.

Litteratören och Riddaren O. Wijkander.

„

6.

Amanuensen C. Eichhorn.

„

7.

Bokhandlaren C. Söderman.

„

8.

Bokhandlaren och Riddaren H. Klemming.

„

9.

E. o. Amanuensen, Kammarherren C. Silfverstolpe.

„

10.

Litteratören V. Rydberg.

„

11.

Sekreteraren och Riddaren, Grefve C. Snoilsky.

„

12.

Redaktören A. Sohlman.

„

13.

E. o. Kammarskrifvaren C. Broberg.

„

14.

Åldermannen J. Westin.

„

15.

Expeditionschefen och Riddaren C. F. Meinander.

„

16.

Amanuensen H. Wieselgren.

„

17.

Lektorn A. G. Ahlqvist.

„

18.

Boktryckaren P. Hanselli.

„

19.

Kamreraren K. F. Werner.

„

20.

Litteratören C. Lundin.

N:s 21 och 22 tillhöra Boktryckaren C. E. Gernandt samt Författaren och de tre öfriga äro arkivexemplar.

Stockholm den 29:de Oktober 1872.